

Fonetisk transskription: — — — *ta stiúpr sinn. Hann* — — —. Inskriftens början har alltså innehållit ungefär följande: »N. N. reste denna sten efter — — te, sin styfson». Det enkla ordet *stiúpr* är icke förut anträffadt i något svenskt literaturminnesmärke. Fornsvenskan har *stiupson*.¹

Runstenen är tagen i förvar af egaren till Alfösa, landtbrukaren Per Enoch Olsson.

12. Smedby kyrkogård.

Pl. IX. Fig. 12.

Literatur: L. 1316. — B. 1065.² — Rhezelius, *Monumenta Runica in Ölandia*, konceptet nr 11, utskriften nr 30. — Linnés *Öländska och Gotländska Resa*, s. 77. — Frigelius, *Handskrifna samlingar* (se s. 8). — Ahlqvist, *Ölands Historia*, II, 2, s. 155. — Sjöborg, *Samlingar för Nordens fornälskare*, III, s. 155. — A. Noreen, *Arkiv för Nordisk Filologi*, VI, s. 387 not.

Den fig. 12, pl. IX afbildade, stympade runstenen låg enligt Rhezelius år 1634 på en graf utanför den dörr, som fans på Smedby kyrkas långhus. Äfven Linné fann stenen år 1741 på denna plats, men på Ahlqvists tid var den flyttad och låg som »dörrflisa» (trappsten) vid samma kyrkdörr. Smedby gamla kyrka är nu nedrifven; förmodligen har runstenen fått tienstgöra som byggnadsmaterial vid uppförandet af den nya kyrkan, som ligger på den gamlas plats. Ty våra forskningars efter stenen hafva varit resultatlösa.

Afbildningar af Smedbysten finnas hos Rhezelius, i Bautil samt hos Frigelius. Vår teckning är en kopia af Rhezelii teckning i konceptet.

Enligt Rhezelius hade detta fragment en höjd af 3 alnar (1,78 m), en bredd upptill af 6 kvarter (0,89 m), nedtill af 5¹/₂ kvarter (0,82 m). Dessa mått öfverensstämman i det närmaste med måtten i Bautil. Smedbysten har varit en ganska reslig minnesvård. Den kan beräknas hafva varit, då den var fullständig och stod upprätt, åtminstone en half aln högre än den bevarade delen, så att höjden öfver jordytan varit minst 3¹/₂ alnar (2,08 m). Bredden hade genom stympningen blifvit minskad med omkring en tredjedel.³

Inskriften har varit inhuggen i en enkel slinga af ett utseende, som är bekant från några andra öländska runstenar.⁴ Begge ändarna af inskriftbandet hafva formen af den hoprullade ändan af en skriftrulle, under det att vanligen den ena ändan af bandet blifvit

¹ Ett af *stiúpr* bildadt fem. *stiúpa*, styfdotter, förekommer L. 439.

² Teckningen i Bautil är signerad med Hadorphs och Törnevalls initialer. Jfr s. 6.

³ Teckningen i Bautil återgifver troligen fragmentets form bättre än Rhezelii (= vår fig. 12). Enligt Bautil har stenen varit bredare nedtill än upptill, medan man af Rhezelii teckning får intrycket att stenen varit rektangulär.

⁴ Alfösa nr 10, Säby nr 18, en nyfunnen runsten af sandsten samt af gotländsk form på Köpings kyrkogård och en runsten, som Hilfeling afbildat från Högby.

omformad till ett djurhufvud.¹ — Smedbystenen är prydd med ett ornament, som icke är anträffadt på någon annan runsten, nämligen en korsbärande glob, som är anbragt på slingans öfversta rundning. Förmodligen har runristaren hemtat denna figur från någon bild af den förste guddomspersonen, utrustad med detta magtens attribut.² Här på runstenen är figuren att betrakta som kristen symbol och gör samma tjänst som ett ensamt kors på andra runstenar, nämligen att utmärka såväl deras tro, som hafva åstadkommit minnesmärket, som den persons tro, till hvars åminnelse det blifvit upprättadt.

Inskriftens början har varit inhuggen i bandets ena ända, den till venster. Den har, i motsats till de andra bevarade delarna af inskriften, varit svårläst. Bautils teckning har här inga runor, och äfven Rhezelius har utelemnadt alla runor på detta ställe i utskriftens teckning. I konceptets af oss fig. 12 pl. IX reproducerade teckning har Rhezelius här icke mindre än sju runor, utan att antyda att de varit otydliga: $\text{†} \text{†} \text{†} \text{†} \text{†} \text{†} \text{†}$. **aüntiis** med skiljetecken (en punkt) efter. De sex första finnas äfven hos Frigelius, hvars teckning också i öfrigt ganska nära öfverensstämmer med Rhezelii.³ Man kan därför antaga, att Rhezelii läsning icke mycket afvikit från det som inskriften verkligen haft. Han har utelemnadt dessa runor i utskriftens teckning, emedan han icke fått något begripligt ord ut af dem. Vi behöfva blott antaga en obetydlig felläsning, för att erhålla elementen till ett vanligt namn. Om vi läsa den första i-runan som † (5:te runan), få vi $\text{†} \text{†} \text{†} \text{†} \text{†}$, **aünteis**. Detta kunde på grund af grafisk omställning stå för **aüstein**, *Oystæinn*, i det runristaren blott låtit **s** och **n** byta plats. Namnet *Oystæinn* träffas, skrifvet **austain**, i en annan öländsk inskrift, nämligen på den förlorade runstenen vid Bägby i Gärdslösa socken, L. 1300.⁴

De återstående delarna af inskriften äro otvifvelaktigt rätt lästa af Rhezelius:

— — — $\text{†} \text{†} \text{†}$: $\text{†} \text{†} \text{†} \text{†}$ · $\text{†} \text{†} \text{†} \text{†}$ · $\text{B} \text{†} \text{†} \text{†} \text{†}$: $\text{†} \text{†} \text{†}$ · $\text{†} \text{†} \text{†}$ · [*] — — — — $\text{†} \text{†} \text{†}$ · $\text{†} \text{†} \text{†} \text{†}$ ·

Transliteration: — — — **pina** : **eftir** · **ketil** · **boþür** : **sin** · **kup** · [h] — — — — **kus** · **mopir** ·

Pricken i † (i **boþür**) är antagligen felaktigt tillkommen; hvarken Bautil eller Frigelius hafva här någon prick. Tecknet närmast brottet (efter $\text{†} \text{†} \text{†}$) är † , men Rhezelius har blott en del af det ena tvärstrecket, medan runan är nära fullständig i Bautil (hos Frigelius saknas denna runa alldeles). I öfrigt öfverensstämma Rhezelius och Bautil i

¹ Se Sophus Müller, *Dyreornamentiken i Norden*, København 1880 (aftryck ur *Aarbøger for Nordisk Oldkyndighed og Historie*) s. 126 ff.

² Jfr Didron, *Iconographie Chrétienne*, Paris 1843, p. 227.

³ Enda skilnaden mellan Rhezelius och Frigelius i återgifvandet af de sex runorna i början är att den senares teckning saknar pricken i † , andra runan. — Ahlqvist har på detta ställe läst fyra tecken, som icke mycket avvika från hvad hans begge föregångare hafva; han läser **auat** — —.

⁴ Om man vidtager något större förändringar i Rhezelii läsning, kunde man erhålla en antaglig namnform äfven genom att läsa runorna i teckningens ordning. Andra runan kunde vara R , som ofta blifvit läst som N ; vidare kunde den ena i-runan vara felaktig, föranledd af naturlig fördjupning i stenen. Man erhöle då **arntis**, *Arndis* eller *Ærndis*. Detta namn är väl bekant från isl. urkunder (*Arndis*) och är äfven några gånger träffadt i svenska urkunder, dels i formen *Ærindis*, skrifvet **irintis** Dybeck 8:o 57, dels i formen *Ærndis*, skrifvet **erntis** Dybeck fol. 91 (= L. 724, som har *arntis*). I ett svenskt pergamentsbref från år 1393 träffas gt. **Aendyso**, Lundgren, *Språkliga intyg om hednisk gudatro i Sverige*, s. 26; jfr ATS, X, s. 328. — Jag håller dock den ofvan i texten föreslagna tydningen för sannolikare.

inskriftens läsning, och den enda skilnaden består deri, att några runor erhållit uppenbarligen origtiga former i Bautil.

Fonetisk transskription: *Austæinn* [auk N. N. ræistu stæin] þenna æftir Kætil, bóður sinn. Guð h[ialpi and hans auk] Guss móðir.

Öfversättning: »Östen (och N. N. reste sten) denna efter Kettil, broder sin. Gud (och) Guds moder h(jelpe hans ande)».

Jag har bibehållit i den fonetiska transskriptionen läsningen *bóður*; det kan hända att utelemnandet af *r* (som saknas i alla tre teckningarna) beror på ristfel, men det är och möjligt att *bóður* varit en uttalsform, i det *r* förlorats genom dissimilation. Ordet skrifves på samma sätt Bautil nr 586.¹

13. Södra Myckleby.

Pl. IX. Fig. 13.

Literatur: L. 1315. — B. 1070. — Rhezelius, *Monumenta Runica in Ölandia*, konceptet nr 12, utskriften nr 31. — Linnés *Öländska och Gotländska Resa*, s. 78. — Ahlqvist, *Ölands Historia*, II, 2, s. 173. — S. Bugge, *ATS*, X, s. 101.

Den fig. 13, pl. IX afbildade runhällen har varit ett ansenligt, imponerande minnesmärke. Linné, som omtalar denna runsten och meddelar några af dess runor, säger att den var »så hög, att man måste sitta på hästen, om man ville bjuda till att läsa något på honom.»

Enligt Rhezelius stod stenen ett stenkast norr om Södra Myckleby kyrka, förmodligen vid landsvägen. Inskriftsidan var vänd mot sydost. Stenen hade en höjd af 4 alnar (2,37 m) och en bredd vid marken af 7 kvarter (1,04 m), nära midten var bredden något större.²

Stenen var förstörd redan på Ahlqvists tid, så att vår kännedom om inskriften hvilar på teckningarna hos Rhezelius och i Bautil. Det är den förres teckning i konceptet af hans *Monumenta Runica in Ölandia*, som blifvit reproducerad i vår fig. 13. Inskriften har varit otydlig och svårläst, och Rhezelius säger, att ingen före honom vetat af, att runor voro inristade på stenen. Då han icke nämner något om att stenen var skadad, har otydligheten förmodligen berott derpå, att inskriften varit grundt inristad på en skroflig yta.³ Af det som varit inristadt på nedre tredjedelen af stenen har

¹ L. 689 = B. 586 har **broþur**, men L. har icke haft någon annan källa än Bautil. Dybeck 8:0 6 har **bupur**, men samma inskrift har äfven i andra ord utelemnats runtecken (**felha** = *félagha*), så att detta **bupur** icke är bevisande. — Om bortfall af *r* på grund af dissimilation jemför Noreen, *Arkiv for Nordisk Filologi* V, 389.

² Rhezelii mått öfverensstämmer med måtten i Bautil.

³ Jemför vår beskrifning af runstenen vid norra ändan af Bägby bro i Gärdslösa socken, L. 1302.